

Krigsbarna ble ikke noe problem i andre land som var okkupert av nazistene.
Her hjemme må de saksøke staten.

Et norsk problem

RØYKHOSTEN VAR kraftig representert også på tilhørerbenken i sal 30, Oslo byrett, denne uka. Det er krigsbarna som har møtt mann- og kvinnestyrke fram for å stevne staten, ved Sosialdepartementet, for brudd på Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK). Først i neste uke får de sju saksøkerne svar på om byrettsdominer

Sissel
**Benneche
Osvold**

Leiv Robberstad finner at saken hører hjemme i rettssalen. Regjeringsadvokat Frode Elgesem hevder på vegne av staten at saken

er foreldet, at overgrep mot barn født av norsk mor og tysk far under annen verdenskrig krever en politisk løsning. Sorry, sier staten, men det er Stortinget som skal stå for oppgjøret her, som tilfellet var i jødebosaken, i oppgjøret med norske fanger i japansk fangenskap, med etterkrigstidas politiske venstreside som ble hemmelig overvåket – og lobotomifrene.

UNNSKYLD, sa daværende statsminister Bondevik i nyttårstalen ved overgangen til år 2000 og beklaget be-

handlingen krigsbarna fikk i Norge. Et hyggelig forsøk, men ikke godt nok. Krigsbarna vil ha mer enn god jul og godt nyttår fra Bondevik. De sju saksøkerne vil ha inntil to millioner kroner hver for sine ødelagte liv. Og på tilhørerbenken sitter representanter for neste pulje, til sammen er de 122 personer, og venter på klarsignal fra byretten. Problemet er at i retten skal det trolig mer til for å få prøvd søksmålet om statens ansvar, enn en subjektiv presentasjon av en vanskelig oppvekst med harde konsekvenser for den enkelte. Selv om overgrepene er foretatt av private og personer i offentlig tjeneste og klart strider mot EMK, i retten gjelder jusens krav til bevisførsel.

HVIS DOMMER Robberstad lar sakene gå, vil retten i neste omgang kunne få problemer med å vurdere bevisene for den enkeltes påstander. Vitner er døde, og hukommelsen er upresis også hos saksøkerne. EMK har ikke tilbakevirkende kraft etter at den trådte i kraft i Norge i 1953. På den annen side er erstatningssaken mot staten med på å bane vei for det som uansett må komme: et historisk oppgjør med et tilnærmet rasistisk menneskesyn slik det lenge kom til uttrykk hos viktige talsmenn i offentlige posisjoner, psykiatere, prester, men som ikke lenger skal ha legitimitet i vårt samfunn, pluss et håndfast bevis på at staten mener alvor.

INGEN TVILER NÅ, heller ikke staten, på at et stort antall krigsbarn har lidd alvorlig overlast og at samfunnet som helhet må ta et stort ansvar for å ha vært med på å utpeke ikke bare mødre, men også barna deres, som landsforrædere, evneveike, åndssvake og farlige bærere av tyske arveanlegg. Det er vår skammeligste del av historien om hvordan vi gjenreiste landet etterpå. Selv om krigsbarna, de er mellom 10 000 og 12 000 i antall, er ei uensartet gruppe som har klart seg på ulikt vis, noen bra, andre vil ikke gi seg til kjenne, eller de er ikke kjent med sin bakgrunn, er utstøtingen av dem vi kalte tyskertøsene og tyskerungene et sviende nederlag for den anstendighet staten skulle bygge på etter frigjøringen fra nazismen.

SEIERHERRENES ARROGANSE kan nok forklare hvorfor Stortinget ennå ikke har oppfylt sin moralske og menneskerettslige plikt til å gjøre opp for seg utenfor rettssalen. Den samme arrogansen som får Jens Christian Hauge, tidligere Milorg-leder, forsvarsminister i 1945, seinere justisminister og i hele etterkrigstida den mektigste mannen på Arbeiderpartiets mange hemmelige bakrom, til å nekte å vitne i byretten denne uka. Hauge tilbyr seg i stedet å være sakkyndig, vant som han er til å diktere framfor å bøye seg for noe så lite opphøyet som den alminnelige vitneplikten. Et sentralt dokument

for saksøkernes prosessfullmektig, advokat Randi Hagen Spydevold, er Krigsbarnutvalgets rapport fra 1945 som dokumenterer avskyen i samfunnet mot krigsbarna. Utvalget innstilte på tiltak som kunne forhindre slike holdninger i å få feste, uten at regjeringen fulgte utvalgets råd.

FORSKERNE, IKKE DOMSTOLEN, skal ifølge den saksøkte staten legge grunnlaget for på hvilken måte krigsbarna skal få sin oppreisning. Et forskningsprosjekt som omhandler en rekke sider ved krigsbarnas oppvekstsvikar, skal først konkludere, før staten bestemmer seg for hva den vil gjøre. Departementet ga i 1999 oppdraget til Forskningsrådet og satte samtidig en første frist på fire måneder, en tidsramme som ikke ga rom for stort mer enn å finne ut hva slags dokumentasjon som behøves. Prosjektet er nå utvidet til tre år, 57 år etter krigens slutt. I retten støtter partene seg derfor på en begrenset dokumentasjon fra forskerne. Saken egner seg bedre for en historisk enn en rettslig gjennomgang, sa regjeringsadvokaten, som vil ha oppgjørets time utsatt og flyttet.

DET BESTEMMER retten i neste uke. I alle fall bør det vel koste bortimot verdien av et jagerfly å ta det siste oppgjøret med den forrige verdenskrig, før vi rustet oss for den tredje.

sissel.benneche.osvold@dagbladet.no

Dagbladet 3/11-01